SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

Romaniasiain neuvottelukunta
PL 33
00023 VALTIONEUVOSTO

19.10.2015

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
tyv@eduskunta.fi

Viite: Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan kuulemispyyntö 23.10.2015

ROMANIASIAIN NEUVOTTELUKUNNAN KUULEMINEN; E 32/2015 VP VALTIONEUVOSTON SELVITYS: EU; KOMISSION TIEDONANTO KERTOMUKSESTA ROMANIEN INTEGRAATIOTA EDISTÄVIÄ KANSALLISIA STRATEGIOITA KOSKEVAN EU:N PUITEKEHYKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA

Romaniasiain neuvottelukunta kiittää mahdollisuudestaan tulla kuulluksi otsikkoasiasta. Neuvottelukunta keskittyy kirjallisessa lausunnossaan annettuun ohjeeseen selvittää romanin määrittelyyn liittyviä kysymyksiä ja eri maissa toteutettujen romanipoliittisten toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointia.

Tausta

Suomessa asuu arviolta 10 000 - 12 000 romania eri osissa maata. Romanit ovat Suomen kansalaisia ja suomalainen romaniryhmä on asunut Suomessa 1500-luvulta lähtien. Suomen romaniväestö on monin tavin integroitunut suomalaiseen yhteiskuntaan ja säilyttänyt samalla omia kielellisiä ja kulttuurisia erityispiirteitään. Romaniväestön sosioekonomisessa asemassa on kuitenkin eroja suhteessa pääväestöön ja romanit kohtaavat syrjintää jokapäiväisessä elämässään. Suomen romanipoliittinen ohjelma valmistui vuonna 2009 ja sen tavoitteena on ollut lisätä romaniväestön yhteiskunnallista ja sosiaalista integraatiota, yhdenvertaisuutta ja romanien omaa toimijuutta suomalaisessa yhteiskunnassa. Myös Euroopan unioni on edellyttänyt jäsenvaltioilta kansallisia romanistrategioita. Euroopan unioni seuraa vuosittain strategioiden toimeenpanoa ja antaa suosituksia niiden tehokkaasta toimeenpanosta ja seurannasta.

Romanin määrittely

Suomen perustuslain 17 § mukaan romaneilla on oikeus oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Määritelmä jättää avoimeksi mitä romanilla tai romanikulttuurilla tarkoitetaan.

Romanien määrästä, väestön ikärakenteesta ja sosioekonomisesta asemasta ei ole saatavissa kattavaa ja täsmällistä tietoa. Suurin syy tähän on tilastotietojen puuttuminen, koska Suomessa eri rekisteröidä henkilöitä etnisin perustein. Erillisiä selvityksiä ja kartoituksia on tehty romaniväestöstä jonkin verran. Romanipoliittisen ohjelman valmistelussa tunnistetut kehittämistarpeet perustuvat käytettävissä oleviin selvityksiin, romaniasiain neuvottelukuntien ja muiden relevanttien toimijoiden asiantuntemukseen sekä kansalaisjärjestöjen, asiantuntijoiden ja romaniväestön omiin näkemyksiin kehittämistarpeista.

Koska romaniväestön tarkkaa lukumäärää ei tiedetä ja tulkinnat vaihtelevat siitä, kuka on romani, on Suomessa sovellettu lähtökohtaisesti itseidentifikaatioon

Meritullinkatu 8, Helsinki
PL 33, 00023 VALTIONEUVOSTO
www.stm.fi

Puhelin 0295 16001
Telekopio 09 6980 709

e-mail: kirjaamo@stm.fi
etunimi.sukunimi@stm.fi

perustuvaa laveaa määrittelyä. Romanilla tarkoitetaan yleensä henkilöä, jolla on yhteys romaniyhteisöön perimänsä, sukulaissuhteiden, yhteisöön kuulumisen tai muun kokemusperäisyyden pohjalta. Muun väestön tavoin Suomen romaniväestö on homogeenisempiä maailmassa ja edustavat yhtä romaniryhmää, kieltä ja uskontoa. Muista maista tulevat romanit saattavat myöhemmin muuttaa tilannetta.

Lainsäädännössä romanit on määritelty kahdessa eri laissa/asetuksessa 1970 -luvulla:

Mustalaisväestöön katsotaan kuuluvaksi henkilö: joka itse pitää itseään mustalaisena, jollei selvästi käy ilmi ettei hän ole mustalainen; tällaisen henkilön puoliso; samaan talouteen kuuluvat lapset. (Laki mustalaisväestön asuntoolojen parantamisesta (713/75) 1 § 12 mom.)

Mustalaisväestöön katsotaan kuuluvaksi henkilö, joka itse pitää itseään mustalaisväestöön kuuluvana mikäli ei selvästi käy ilmi ettei kysymyksessä ole mustalainen; tällaisen henkilön puoliso jollei tämä itse kiellä olevansa mustalainen; em. tavoin todetun 18 vuotta nuorempi lapsi. (Valtioneuvoston päätös mustalaisväestölle annetun huoltoavun korvaamisesta (vnp 786/74).

Suomen romanit eivät ole pitäneet etnisyyden lainsäädännöllistä määrittelyä tärkeänä esimerkiksi saamelaisten tavoin. Historiallisista syistä romanit suhtautuvat etnisiin määritelmiin ja tilastointiin pelokkaasti ja epäluuloisesti.

Koska Suomessa ei ole käytettävissä romaniväestön määrää tai sosioekonomista asemaa koskevia tilastoaineistoja, tarvitaan romaniväestön olosuhteista erillisselvityksiä ja tutkimuksia kehittämistoimenpiteiden tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi samoin kuin romanipolitiikan toimeenpanon seurannan ja tuloksellisuuden arvioinnin kehittämiseksi.

Viime vuosina romaneja koskevia erillisselvityksiä on laadittu esimerkiksi romanioppilaiden perusopetuksesta (OPH), romanien syrjintäkokemuksista (SM/OM) sekä romaninaisiin kohdistuvasta väkivallasta (STM). Opetushallituksen tekemät selvitykset vuosina 2001–2002 sekä 2010–2012 ovat eriomainen esimerkki pitkäaikaisseurannasta. Vuoden 2001 selvitys oli ensimmäinen laaja selvitys romanioppilaiden koulumenestyksestä perusopetuksessa, ja se on toiminut eräänlaisena perustietoselvityksenä. Tulokset olivat lähtökohta romanipoliittisen ohjelman romanioppilaiden perusopetuksen kehittämishankkeelle. Kymmenen vuotta myöhemmin toteutettu tutkimus on mahdollistanut romanilasten perusopetuksen tukemisen toimenpiteiden vaikuttavuuden seuraamisen hyvin konkreettisesti.

Komission tiedonanto (COM(2015) 17.6.2015; Eri maissa toteutettujen romanipoliittisten strategioiden toimeenpanon vaikuttavuuden arviointi

Perusoikeusvirasto FRA on laatinut yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa indikaattori- ja vaikuttavuusmittaristoa, joka on valmistunut tänä syksynä. Eri maissa toteutettujen toimenpiteiden vaikuttavuuden arvioinnista voidaan saada tuloksia tulevina vuosina. Raportointimallin pilotointiin osallistuivat sellaiset jäsenmaat, joissa eri etnisiä ryhmiä on rekisteröity yleisen väestölaskennan perusteella. Suomi on ollut mukana kehittämistyössä vuodesta 2012 ja edustanut

esimerkiksi Alankomaiden ja Itävallan kanssa valtioita, joissa etnisiä ryhmiä ei rekisteröidä. Valtaosa eurooppalaisissa valtioista ei rekisteröi ja tilastoi etnisiä ryhmiään. Joissakin EU maissa on käytössä väestönlaskenta, joka mahdollistaa etnisten ja muiden ryhmien tunnistamisen.

Suomen edustaja FRA:n indikaattorien kehittämistyössä on ollut Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos THL, joka on myös pyrkinyt toteuttamaan Suomessa romanien hyvinvointi- ja terveystutkimusta perustiedon saamiseksi. Tutkimusta ei ole toistaiseksi voitu käynnistää, koska sille ei ole myönnetty rahoitusta. Vastaisuudessa jäsenvaltioilla on käytettävissään FRA:n kehittämä malli kansallisten romanistrategioiden seurantaan, mikä edesauttaa eri maissa toteutettujen toimenpiteiden vertailtavuutta. THL:n arvion mukaan FRA:n kehittämää mallia on mahdollista käyttää myös laadullisten tietojen pohjalta. Malli on luonteeltaan tekninen ja edellyttää tilastollisten menetelmien hallintaa. Suomessa tämä tarkoittaa, että valtioneuvosto tuottaa tarvittavat laadulliset tiedot ja THL vastaisi niiden saattamisesta seurattavaan muotoon.

Tarkempia tietoja seurantamenetelmän tuloksista voidaan saada vasta sitten, kun seurantaindikaattorit otetaan kuluvasta vuodesta 2015 alkaen täysimääräisesti käyttöön eri EU:n jäsenvaltioissa.

Romaniasiain neuvottelukunta kiinnittää valiokunnan huomiota siihen, että Suomen romanipoliittisen ohjelman toimeenpanon haasteena ei ole niinkään seurantamenetelmä vaan käynnistettävien toimenpiteiden vähäisyys.

Pääsihteeri Sarita Friman-Korpela